

Katarzyna Burska <https://orcid.org/0000-0002-7693-1472>
Uniwersytet Łódzki
e-mail: katarzyna.burska@uni.lodz.pl

Wartościowanie piłkarzy i ich gry (na przykładzie ocen po meczach reprezentacji Polski)

Evaluating football players and their performance (based on post-match ratings of the Polish national team)

Streszczenie

Celem artykułu jest przegląd środków językowych służących wartościowaniu w ocenach pomeczowych publikowanych w internecie. Skoncentrowano się na stylistycznych środkach wartościowania postaw piłkarzy, a także związkach frazeologicznych. Obserwacji poddano opinie o grze piłkarzy reprezentacji Polski w pięciu najważniejszych meczach w 2022 roku. Wykazano, że dziennikarze korzystają z bogactwa środków językowych pozwalających na wyrażenie krytycznych sądów. Formułując opinie, nie ograniczają się do wyrazów prymarnie i wtórnie wartościujących. Wielokrotnie odnotowano użycie związków frazeologicznych. Widoczne jest silne nacechowanie metaforą. Plastyczność opisu intensyfikują porównania. Wzmocnieniu oceny służą hiperbole. Z rzadka używane są pytania retoryczne, autorzy sporadycznie posługują się ironią.

Słowa kluczowe: oceny pomeczowe, wartościowanie, aksjologia, piłka nożna, środki stylistyczne

Abstract

The aim of this article is to review the linguistic means used to evaluate players in post-match reviews published on the Internet. The focus is on stylistic devices of evaluating the attitudes of football players, as well as phraseology. Opinions on the performance of Polish national team players in the five most important matches in 2022 were observed. It was shown that journalists use many linguistic means to express critical judgments.

When formulating opinions, they do not limit themselves to primary and secondary valuing words. The use of phraseologisms was repeatedly noted. A strong emphasis on metaphor is evident. Plasticity of description is intensified by comparisons. Hyperbole serves to strengthen the evaluation. Rhetorical questions are rarely used. The authors occasionally use irony.

Keywords: post-match evaluations, valuation, axiology, football, stylistic device

Wstęp

Przedmiotem analizy w niniejszym artykule jest popularna obecnie forma wyrażania opinii o postawie piłkarzy, jaką stanowią oceny pomeczowe publikowane tuż po zakończeniu spotkania. Oprócz noty wyrażonej cyfrą (zwykle w skali szkolnej od 1 do 6, czasem w wersji rozszerzonej od 1 do 10) dziennikarze umieszczają krótki, kilkuzdaniowy opis, w którym wartościowaniu podlega gra poszczególnych zawodników.

Celem opracowania jest przegląd środków językowych służących aksjologizacji pozytywnej i negatywnej obecnych we wspomnianych wypowiedziach dziennikarskich. Badaniem objęto artykuły dotyczące pięciu najważniejszych meczów reprezentacji Polski w 2022 roku: spotkania barażowego o awans na mistrzostwa świata w Katarze ze Szwecją (2:0, bramki: Robert Lewandowski i Piotr Zieliński) oraz pojedynków podczas mundialu – grupowych z Meksykiem (0:0, Robert Lewandowski nie wykorzystał rzutu karnego), Arabią Saudyjską (2:0, bramki: Piotr Zieliński i Robert Lewandowski; Wojciech Szczęsny obronił rzut karny), Argentyną (0:2, Wojciech Szczęsny obronił rzut karny) oraz w 1/8 finału z Francją (1:3, bramka: Robert Lewandowski z powtórnie wykonanego rzutu karnego). Czy w jedno-, dwuzdaniowym komunikacie ocena wyrażana jest wyłącznie za pomocą leksemów prymarnie i wtórnie wartościujących, czy może mała objętość tekstów nie jest przeszkodą dla dziennikarzy i podobnie jak w relacjach radiowych bądź komentarzach telewizyjnych posługują się – jak określił to Mariusz Koper (2003) – „poezją futbolu”? Aby odpowiedzieć na to pytanie, skoncentrowano się na stylistycznych środkach wartościowania występu piłkarzy, ze szczególnym uwzględnieniem porównań, metafor, hiperboli, pytań retorycznych, a także związków frazeologicznych. Bazę materiałową stanowią oceny pomeczowe umieszczane w internecie zarówno na portalach tematycznych związanych *stricto* ze sportem (Ekstraklasa Trolls, Eurosport, Futbol News, Gol24, Goal.pl, iGol, Meczyki, Piłka Nożna, Przegląd Sportowy Onet, Sport.pl, Sportowe Fakty, TVP Sport, Weszło), jak i na stronach mediów o tematyce ogólnej (Interia, Polska The Times, Polskie Radio, Radio ZET, TVP Info, Wprost). Łącznie zbadano 63 artykuły¹, które dzień po spotkaniu były najwyżej pozycjonowane na dwóch pierwszych stronach w wyszukiwarce Google po wpisaniu frazy „Polska – X oceny pomeczowe”, za X podstawiono naszych przeciwników.

¹ Ich wykaz wraz z przyjętymi skrótami znajduje się na końcu artykułu.

Stan badań

Analiza wypowiedzi dziennikarzy pod kątem aksjolingwistycznym nie umknęła uwadze badaczy języka sportu, jak dotąd nie zajmowano się jednak ocenami pomeczowymi, koncentrowano się przede wszystkim na języku komentatorów sportowych. Sposobom wartościowania na płaszczyznach fonetycznej, morfologicznej, leksykalnej i syntaktycznej w bezpośrednich relacjach telewizyjnych z meczów siatkarskich poświęciła swój artykuł Beata Jarosz (2012). Zwraca ona uwagę na jakościowy i ilościowy charakter waloryzowania oraz jego intencjonalność. Beata Grochala (2012) przygląda się narzędziom nobilitacji i deprecjacji w wypowiedziach dziennikarzy i ekspertów podczas telewizyjnych transmisji meczów piłki nożnej. Wśród bezpośrednich aktów obniżania bądź podwyższania wartości wymienia epitety (przymiotniki wartościujące), przeciwieństwo i kontrast, porównanie, neologizmy, metafory, natomiast do pośrednich aktów zalicza pozorną deprecjację/nobilitację i ironię. Wyróżnia także dialogi nobilitująco-deprecjonujące. Tym samym tropem podąża Magdalena Makowska (2017), która opierając się na ustaleniach Dariusza Faron na temat nowych tendencji w komentarzu sportowym oraz wspomnianej wcześniej propozycji B. Grochali, dokonuje analizy warstwy werbalnej i wizualnej pod kątem nobilitacji i deprecjacji sportowców. Traktuje komentarz sportowy jako komunikat bimodalny. Podstawę badawczą jej rozważań stanowią publikowane na stronach internetowych komentarze sportowe dotyczące startów polskich sportowców podczas letnich igrzysk olimpijskich w Rio de Janeiro w 2016 roku. Zagadnienie wartościowania w tekstowych relacjach internetowych na żywo na przykładzie meczu Polska – Niemcy na mistrzostwach świata w 2016 roku porusza Anna Kapuścińska (2019). Badaczka porównuje przekazy publikowane na stronie Eurosport w dwóch wersjach językowych: polskiej i niemieckiej. Bierze pod uwagę trzy elementy: ogólne opisy sytuacji na boisku, opisy sytuacji postrzeganych jako szanse lub zagrożenia dla jednej z drużyn, opisy fauli. Analizy porównawczej dokonuje też Justyna Groblińska (2018). W centrum jej zainteresowania znajduje się jedno konkretne wydarzenie, tj. faul Kamila Glika na Emanuele Giaccherinim w meczu FC Torino – Juventus Turyn, i reakcje polskich i włoskich kibiców oraz dziennikarzy. Językoznawczyni bada, w jaki sposób opisywane było przewinienie, a także osoba i postawa polskiego piłkarza, dokonując podziału na określenia neutralne, wartościujące negatywnie, wartościujące pozytywnie w tekstach polskich i włoskich. Warto podkreślić, że wyrażanie emocji, będące immanentną cechą języka sprawozdawców sportowych, ściśle łączy się z wartościowaniem, co w swoich pracach uwypuklają Ewa Szkudlarek-Śmiechowicz (2006) czy Mariusz Koper (2009).

Ocena jako sposób wyrażania opinii

Według SJP PWN *ocena* to 1. ‘opinia o czymś lub o kimś dokonana w wyniku analizy’; 2. ‘określenie rozmiaru lub zakresu czegoś’; 3. ‘określenie materialnej wartości czegoś’; 4. ‘umowny sposób zakwalifikowania pracy i postępów ucznia lub studenta’. Autorzy tekstów pomeczowych odwołują się do pierwszego i – pośrednio – czwartego znaczenia,

gdyż jak już wcześniej wspomniano, piłkarze oceniani są zarówno za pomocą konkretnych not, jak i słów. Niektóre redakcje uznają za notę wyjściową 3 (w przypadku skali 1–6) lub 5 albo 6 (w przypadku skali 1–10) i w zależności od dyspozycji zawodnika w danym meczu odejmują lub dodają punkty. Czasem zdarzają się oceny z minusem bądź podwyższone o pół punktu. Jeśli gracz pojawił się na boisku pod koniec spotkania, zazwyczaj zostaje pominięty w ocenie i przy jego nazwisku widnieje adnotacja: *Grał za krótko, by można było go ocenić* (S2); *grał zbyt krótko, aby ocenić* (A2); *grali za krótko, by ich rzetelnie ocenić* (A1); *grali za krótko, by zasłużyć na notę* (F11); *bez oceny* (S3); co już samo w sobie może mieć charakter wartościujący, gdyż poprzez użycie modulantów *za*, *zbyt* wskazuje się, iż liczba rozegranych minut nie była wystarczająca, by wystawić zobiektywizowaną notę. Czasem w opisie zawodników, którzy rozegrali jedynie kilka minut, pojawiają się elementy waloryzujące, nierzadko wprowadzane spójnikami *jednak*, *choć* lub *ale*, które mają wskazywać, że piłkarz mimo krótkiego pobytu na boisku dokonał więcej, niż można się było spodziewać, na przykład: „Arkadiusz Milik grał zbyt krótko, by go rzetelnie ocenić, choć stawiamy plusik przy jego nazwisku za pozytywny impuls, który dał «Biało-czerwonym» w roli zmiennika” (M1); „Arkadiusz Milik zagrał zbyt krótko, abyśmy mogli go ocenić. Warto jednak docenić, że po wejściu starał się być aktywny i brał udział w rozgrywaniu” (M9); „Artur Jędrzejczyk grał zbyt krótko abyśmy mogli wystawić mu ocenę. Gracz Legii jednak nie popełnił wielu błędów po wejściu i zaliczył parę udanych interwencji” (A11); „Kamil Grosicki - grał zbyt krótko, by go ocenić. Oddajmy jednak «Grosikowi» świetną akcję w 94. minucie, która mogła zakończyć się golem. Potem wywalczył też rzut karny. Krótki, ale bardzo owocny występ” (F3); „KAMIL GROSICKI I JAN BEDNAREK grali za krótko, by zasłużyć na notę, ale Grosicki pokazał się przez kilka minut z dobrej strony i wywalczył rzut karny” (F11). Zdarza się, że występ takiego zawodnika oznaczony jest plusem: „Kamil Grosicki (+) – Grał za krótko, żeby przyznać mu konkretną notę, ale jego wejście można zaliczyć na plus. Dwukrotnie groźnie dogrywał w pole karne. Po jego zagranie podyktowano także rzut karny dla Polski” (F6).

Stylistyczne środki waloryzujące

Metafory

Podstawowym sposobem oceniania postaw graczy jest, rzecz jasna, posługiwanie się wyrazami prymarnie i wtórnie wartościującymi². Oceny pomoczowe odznaczają się obec-

² Zagadnienie to nie jest głównym przedmiotem niniejszej pracy, ograniczymy się zatem do przywołania po kilka egzemplifikacji reprezentujących różne części mowy. Wartościowaniu pozytywnemu służą na przykład następujące przymiotniki i imiesłowy: „*Genialny* występ polskiego bramkarza” (AS8), „W drugiej połowie zaliczył jeszcze kilka *znakomitych* interwencji” (S3), „Rozgrywa *kosmiczny* turniej” (A10), „*Imponujący* występ Casha” (F1), „*Perfekcyjny* występ” (S2); przysłówki: „Facet w czerni zaprezentował się *znakomicie*” (S1), „*Sprytnie* wyprzedził składającego się do strzału sprzed pola karnego Antoine’a Griezmann’a” (F11), „W 19. minucie *kapitałnie* wybronił strzał Emila Forsberga” (S2), „Ale gdy musiał unieść odpowiedzialność, *perfekcyjnie* wykorzystał rzut karny” (S3), „Rywale często atakowali jego stronę, ale on *doskonale* rozbijał te ataki” (AS7); rzeczowniki: „*Bohater* sobotniego meczu” (AS11), „Najpewniejszy punkt polskiej drużyny przeciwko Meksykowi w sobotę znów był *ostoją* kadry w rywalizacji w Saudyjczykami” (AS2), „Taki pomocnik to *skarb*, bo może obstarwić wiele miejsc

nością licznych środków stylistycznych. B. Jarosz (2012: 140) stwierdza: „Dziennikarze, w celu wartościowania rozgrywających się na boisku wydarzeń, chętnie sięgają również po sformułowania metaforyczne [...]”. Jak zauważa, wyrażaniu sądów aksjologicznych służy metaforika wojskowa, meteorologiczna, medyczna, handlowo-biznesowa, religijna, samochodowa, uniwersytecka, związana ze sztuką. W przekazywaniu pozytywnych ocen wyspecjalizowała się metaforika budowlana, żywieniowa i geograficzna, z kolei negatywnych – wodna, prawnicza, matematyczna. Na fakt, że język dziennikarzy sportowych pełen jest metafor, zwraca uwagę także Paulina Jędraszczak (2017). Dostrzega, że źródłami przenośni w wypowiedziach komentatorów Telewizji Polskiej i Polskiego Radia mogą być: walka i rycerstwo, przyroda, podróż i miejsca na świecie, historia, ludzkie zachowania i cechy charakteru. Beata Grochala (2016), analizująca relacje radiowe Tomasza Zimocha, dowodzi, że nagromadzenie metafor może być przejawem kiczu językowego.

Autorzy ocen pomeczowych wykorzystują metafory oparte na różnorodnych skojarzeniach. By wskazać na waleczność zawodników, odwołują się do tematyki militarnej: „Herros. Gladiator. Wojownik” (S1). Wykorzystywana jest ona także do zaakcentowania dobrej postawy bramkarza, tj. obrony wszystkich strzałów: „Jak powiedział Jacek Laskowski w trakcie transmisji telewizyjnej Szczęsny był w starciu z Arabią Saudyjską kuloodporny” (AS8). Napastnik, który wykorzystuje każdą nadarzającą się okazję do strzału i daje się we znaki obrońcom przeciwnika, zyskał miano kiler: „Ale kiedy już znalazł się w polu karnym rywali, zamienił się w kiler” (AS6).

Dobra postawa w defensywie obrazowana jest za pomocą odniesień do natury, konkretnie skały, co ma wskazywać na twardą, nieustępliwą grę, a także do budownictwa, tj. murowania i stawiania ścian, za pomocą czego informuje się o bezbłędnej grze na bramce: „Jak zwykle skała w obronie” (M7), „Zwłaszcza w obronie, w której przypominał skałę” (M10), „Ściana!” (AS13), „W pierwszej połowie znowu замуrował bramkę [...]” (A6). Szczelna obrona również została zobrazowana z wykorzystaniem skojarzeń ze światem przyrody: „Zamknął swoją strefę, nawet wiatr się tamtędy nie przeciskał” (AS10).

w drugiej linii” (S10), „Ważny mecz, wielka stawka, a w bramce reprezentacji Polski – prawdziwa *opoka*” (S5), „Aż przyszedł czas na pierwszą bramkę w karierze na mundialu, wyczekał, aż obrońca popełni błąd, który bezlitośnie wykorzystał. *Klasa*” (AS12); czasowniki: „Jeden z zawodników, który w trakcie tego turnieju *zaimponował* swoją postawą” (F10), „W 60. minucie *zachwycił*, wracając na własną połowę i efektownie kasując akcję rywali” (F4), „[...] i tak Szczęsnego trzeba za ten mecz bardzo *pochwalić*” (M10). Wyrażeniu negatywnych odczuć służą nacechowane przymiotniki: „Dopuścił się kolejnej *fatalnej* straty przy rozpoczęciu akcji” (AS4), „Poza tym: *słaby* w pojedynkach, *niedokładny* przy dośrodkowaniach, w obronie na tyle *nieuważny*, że już po 15 minutach mogliśmy ze Szwecją przegrywać [...]” (S5), „*Kiepski, bezbarwny* występ «Kamyka»” (M1), „*Zenujący* występ kapitana” (F10), „*Tragiczne* występy, szkoda gadać” (F10); przysłówki: „*Fatalnie* wykonany rzut karny [...]” (M1), „*Zaczął źle* - od nieczystego strzału po dobrym podaniu od Lewandowskiego” (A3), „*Wszedł* w drugiej połowie, ale *słabo zaczął* - od straty” (F12), „*Później nieporadnie* starał się przetrzymywać piłkę [...]” (A10); rzeczowniki: „Była to *głupota*, bo sytuacja nie była groźna” (AS4), „Ze stałych fragmentów - *kompromitacja*, zepsuł właściwie każdą wrzutkę ze stojącej piłki” (M10), „*Podobną nieodpowiedzialność* w rozegraniu dało się również zauważyć przeciwko Francji” (F11), czasem obudowane wartościującymi przymiotnikami, które wskazują wagę pomyłki: „Kolejny mecz Biało-Czerwonych na mundialu i kolejny *kardynalny błąd* Jakuba Kiwiora” (A12), „Po raz kolejny jednak na tym mundialu popełniał *kosztowne błędy*” (F4), „Pod koniec popełnił *katastrofalny błąd* [...]” (A6), „Popełnił *głupi błąd* w 29. minucie, oddając piłkę rywalom” (F10), „W końcówce meczu popełnił *karygodny błąd*, podając piłkę wprost pod nogi Lautaro Martinez’a [...]” (A4); czasowniki: „[...] w najważniejszym momencie *zawiódł*” (M5), „A Lewandowski *spieprzył* najważniejszy moment tego starcia” (M6), „*Zawinił* przy stratach goli” (F11).

Przenośne znaczenie związanego z budownictwem leksemu *filar* ‘osoba lub rzecz stanowiąca oparcie dla kogoś lub umożliwiająca istnienie czegoś’ (SJP PWN) wykorzystano do podkreślenia walorów reprezentanta Polski w przykładzie: „Mimo kłopotów, po raz kolejny był filarem naszej kadry” (S7). Zawodnik, który kierował poczynaniami zespołu i przyczynił się do wygranej, mianowany został architektem zwycięstwa: „Wszedł po zmianie stron i... okazał się jednym z architektów zwycięstwa” (S5). W podobnym celu została użyta metafora z kręgu sztuki: „Był reżyserem naszej gry” (F11).

Piłkarz wzorcowo wykonujący swoje obowiązki, mający duże doświadczenie i niepopołniający błędów nazywany jest przenośnie profesorem: „To był prawdziwy profesor w naszym polu karnym” (S9), „Mimo fali krytyki czy hejtu, jaka na niego leciała, dzisiaj profesor” (AS12). Jak dostrzega M. Koper (2012: 81), rzeczownik ten „dotyczy graczy wybitnych, kompletnych, kreatywnych i bardzo doświadczonych”. Metaforyka szkolno-akademicka widoczna jest także w pochwie sportowca, który mimo młodego wieku sprostał wyzwaniom, jakie postawiono przed nim w meczach reprezentacji Polski na mundialu: „Po raz kolejny zdał jednak szalenie trudny egzamin dojrzałości” (AS6). Do zawodnika, który napędzał działania polskiej drużyny na boisku, przylgnęło waloryzujące określenie *motor napędowy*: „Był motorem napędowym większości akcji w pierwszej połowie” (S2). Pochwie służy także metafora, której źródeł należy dopatrywać się w motywie wędrowki: „Piłkarski szczyt osiągnął jednak w doliczonym czasie gry pierwszej połowy, odbijając piłkę po rzucie karnym Salema Al Dawsariego, a następnie w spektakularny sposób broniąc dobitkę” (AS6).

Z rzadka wykorzystywano metafory w celu ukazania negatywnych aspektów gry jakiegoś piłkarza. Bezradność Polaka w starciach z Francuzem ukazano z wykorzystaniem odniesień do placu manewrowego: „W drugiej był pacholkiem objeżdżanym przez Dembele” (F10).

Związki frazeologiczne

Komponentem wielu metaforycznych określeń, w tym także związków frazeologicznych, jest leksem *serce*. Mirosław Bańko (2009: 195) podkreśla, że jest to „składnik peryfraz odnoszonych do miejsc najważniejszych na jakimś obszarze”, nierzadko słowem tym określani są też ludzie, którzy odgrywają kluczową rolę. W taki sposób doceniono piłkarza w meczu z Meksykiem: „[...] i tak był – jak za dawnych lat! – sercem zespołu” (M10). Pozytywne odczucia towarzyszące obserwatorom boiskowych poczynąń Jakuba Kamińskiego oddano za pomocą frazeologizmu *serce (komuś) rośnie* ‘ktoś nabiera otuchy, ma na coś nadzieję, cieszy się z czegoś’ (WSF): „Momentami serce rośło, widząc jak młody skrzydłowy Wolfsburga radzi sobie z Theo Hernandezem” (F4). Zaangażowanie, duży zapał do gry odzwierciedla opis: „Wielkie serce, wielka ambicja” (S2). Dziennikarze chwalą też oddanie zawodników, poświęcenie grze w barwach narodowych, podkreślają to za pomocą stałego związku wyrazowego *oddać czemuś (całe) serce; oddać się czemuś całym sercem* ‘poświęcić się czemuś bez reszty, zaangażować się w coś całkowicie’ (WSF): „Jak każdy z kadrowiczów, oddał mnóstwo serca” (F6). Z wyrazem *serce* utworzony został też związek o podobnym znaczeniu, który – jak czytamy w WSJP – charakterystyczny jest dla języka sportowego: *ktoś zostawia serce/zdrowie gdzieś* ‘ktoś (drużyna sportowa) bardzo się stara podczas meczu, gra ambitnie i z poświęceniem’: „To był dla niego trudny

mecz, bo szwedzcy obrońcy nie należą do przyjemnych, ale kapitan zostawił całe serce na boisku” (S4), „Zostawił serce na boisku” (A1), „Zostawił na murawie sporo serca” (F2). Czasem nawet wyolbrzymiony za pomocą określenia ilościowego *mnóstwo*: „Był dużo pod grą, zostawił na boisku mnóstwo serca i ambicji” (F6).

Dziennikarze chętnie formułują swoje opinie, używając też innych związków frazeologicznych. Jakie elementy waloryzują autorzy ocen pomoczkowych? Po pierwsze, doceniają pracę na rzecz zespołu, nazywając ją hiperbolicznie *mrówczą*, *tytaniczną* czy też wskazując, że była ona pożyteczna i wykonywana bez najmniejszych zastrzeżeń. Obrazują to następujące egzemplifikacje: „Piłkarza Juventusu trzeba docenić przede wszystkim za to, za co niekoniecznie napastników się chwali: mrówczą pracę w defensywie, pressing czy wracanie się pod swoją bramkę” (AS1), „Co prawda był niemal nieobecny w akcjach ofensywnych, ale wykonał tytaniczną pracę, aby utrudniać rywalom rozgrywanie piłki” (AS6), „Wykonał mnóstwo mrówczej, niewidocznej pracy” (S11); pot. *kawał dobrej roboty* ‘dużo pożytecznej pracy’ (WSF): „Mniej widoczny od ofensywniej ustawionych kolegów, wykonał jednak kawał dobrej roboty” (S2); *bez zarzutu* ‘doskonale, w sposób niebudzący zastrzeżeń’ (WSJP): „Z podstawowej pracy wywiązywał się jednak bez zarzutu” (S3), „[...] z podstawowych obowiązków wywiązał się bez zarzutu” (AS3).

Podobne atuty eksponowane są we wpisach z frazeologizmami zawierającymi komponent ilościowy. Zarówno kanoniczny związek *dwoić się i troić* ‘być niezwykle czynnym; uwijać się’ (WSF), jak i zmodyfikowana postać zwrotu *jeść, pracować, robić itp. za dwóch, za dziesięciu* ‘jeść, pracować, robić itp. bardzo dużo, w dużych ilościach’ (WSF) wskazują na ponadprzeciętne zaangażowanie piłkarza w mecz: „«Bereś» dwoił się i troił zarówno w obronie, jak i w ataku i zakończył spotkanie z 85-procentową skutecznością podań” (A4), „Dwoił się i troił, by zatrzymać Francuzów tak jak wcześniej robił to w spotkaniach grupowych” (F11), „W pierwszej połowie pracował za trzech [...]” (AS6).

Po drugie, chwałą poczynania zawodnika w całym meczu, podkreślają, że dobrze wywiązał się ze swoich zadań, czasem nawet zrobił więcej, niż można było od niego oczekiwać, na przykład: *stanąć na wysokości zadania* ‘wykonać dobrze coś trudnego, zachować się, postąpić właściwie w trudnej sytuacji’ (WSF): „Przedstawiciel Świętych stanął na wysokości zadania w «Kotle Czarownic»” (S1); *ktoś przeszedł samego siebie (w czymś)* ‘ktoś osiągnął (w czymś) rezultat lepszy, niż można było sądzić’: „A potem przechodził samego siebie, co chwilę ubiegając rywali” (S7); *być, trwać, stać itp. na (swoim) posterunku* ‘wypełniać obowiązki związane ze swoją funkcją, ze swoim stanowiskiem’ (WSF): „Zawsze na posterunku, świetnie czytał zamiary Francuzów” (F10); *ktoś z prawdziwego zdarzenia* ‘o kimś solidnie, rzetelnie wykonującym swoją pracę, mającym do niej zamiłowanie’ (WSF): „Krótko mówiąc, był liderem z prawdziwego zdarzenia” (S6).

Publikujący w internecie nie stronią od komplementowania. Wyrazem dużego podziwu są następujące połączenia wyrazowe: *crème de la crème* ‘śmietanka, coś najlepszego’: „creme de la crème to końcówka pierwszej połowy i obrona rzutu karnego, a następnie dobitki” (AS9); pot. *palce, paluszki lizać* ‘zwrot wyrażający zachwyt nad czymś (rzadziej nad kimś) bardzo dobrym, ładnym, zwykle nad smacznym jedzeniem’ (WSF): „Jego akcja, po której Piotr Zieliński, a później Jakub Kamiński mogli dać nam prowadzenie,

była palce lizać” (F11); *ktoś jest klasą (sam) dla siebie* ‘o kimś, kto w jakiejś dziedzinie jest tak dobry, że nie można go z nikim porównać’ (WSF): „Klasa sama w sobie, był zawsze tam, gdzie trzeba, nie przegrywał pojedynków, asekurował, wybijał, blokował” (A6); *Czapki z głów!* ‘wyraz podziwu dla kogoś lub czegoś’ (WSF): „Czapki z głów dla niego” (A12); *coś, ktoś numer jeden* ‘coś najważniejszego, ktoś najważniejszy’ (WSF): „Szczęśny był zdecydowanie numerem jeden meczu na Stadion 974” (A2).

Ponadto dziennikarze doceniają spokój, jaki zachowują reprezentanci w kluczowych momentach spotkań, który niejednokrotnie decyduje o tym, że dzięki niemu zdobywają bramki: *z zimną krwią* ‘spokojnie, bez emocji, z wyrachowaniem’ (WSF): „Na początku drugiej połowy zachował zimną krew i pewnie wykorzystał rzut karny” (S4); *stoicki spokój* ‘cecha ludzi, którzy zachowują opanowanie wobec niepowodzeń, przeciwności życiowych’ (WSF): „Wtedy jednak wszystko zrobił perfekcyjnie, zabierając piłkę Danielsonowi i ze stoickim spokojem wykorzystując sytuację sam na sam” (S6). Eksponują również ładne wykończenie akcji: *wisienka na torcie* książk. ‘coś, co stanowi dodatek do wcześniej istniejącej całości, ocenianej jako bardzo dobra, i czyni tę całość jeszcze lepszą, niż gdyby tego czegoś nie było’ (WSJP): „wisienką na torcie był jego idealny strzał w 39. minucie, który zamienił się w pierwszą polską bramkę na mistrzostwach świata w Katarze” (AS6). Chwalą także skuteczne interwencje polskiego bramkarza. Posługują się w tym celu neofrazeologizmem *robić różnicę*³, którego według Obserwatorium Językowego Uniwersytetu Warszawskiego używamy wówczas, gdy coś „istotnie wpływa na sytuację, przyczynia się do ważnej zmiany, zasadniczo zmienia czyjeś plany itd.” (OJ UW): „Dziś Szczęśny zrobił różnicę na plus” (S6).

Zdecydowanie mniej związków frazeologicznych używanych jest w celu nazwania negatywnych cech zawodników. Niespełnienie oczekiwań, popełnianie kompromitujących błędów, słaba dyspozycja, zmęczenie czy gorsze zagrania waloryzowane są za pomocą następujących połączeń wyrazowych występujących zarówno w postaci kanonicznej, jak i zmodyfikowanej: *ktoś potyka się/przewraca się o własne nogi* pot. ‘ktoś wykonuje określoną czynność wyjątkowo niezgrabnie lub nieumiejętnie, popełniając przy tym kompromitujące błędy’ (WSJP): „Pod koniec spotkania wywraçał się o własne nogi” (F10); *zwycięstwo, klęska, kompromitacja itp. na całej linii* ‘całkowite zwycięstwo, zupełna klęska, kompromitacja itp.’ (WSF): „Polska ofensywa w tym meczu zawiodła na całej linii” (M13); *spisać kogoś, coś na straty* ‘zrezygnować z kogoś, z czegoś, stracić nadzieję, że ktoś, coś sprostą jakimś oczekiwaniom, uznać coś za nieprzydatne, stracone’ (WSF): „Drugie 45 minut śmiało można spisać u niego - niestety - na straty” (A4); *coś woła o pomstę do nieba* ‘coś jest oburzające, godne potępienia, kary’ (WSF): „Rzut wolny z końcówki pierwszej połowy aż wołał o pomstę do nieba” (A6); *spuścić z tonu, spuścić uszy po sobie* ‘zmniejszyć swoje wymagania, spokornieć’ (WSF): „W drugiej połowie spuścił z tonu” (A8); *coś rzuca cień na kogoś, na coś; coś kładzie się, położyło się (długim) cieniem na czymś; cień pada na kogoś* ‘jakaś sprawa psuje komuś, czemuś opinię, rzuca podejrzenie na kogoś, na coś’ (WSF): „Cieniem na jego ocenie kładzie się

³ Pierwotnie funkcjonował on w postaci *coś robi różnicę* ‘coś, co pozornie nie ma wielkiego znaczenia, nie jest dla wskazanej osoby obojętne’ (WSJP).

postawa przy drugiej bramce dla rywali” (F4). Sfrazeologizowane połączenia wyrazowe służą także do oddania negatywnych stanów psychicznych, które sprawiają, że piłkarze nie są w stanie pokazać pełni swoich umiejętności: „Młodego zawodnika AS Roma prawdopodobnie zjadła trema związana z debiutem na mundialu” (M8), „[...] ciężar gatunkowy meczu spętał mu nogi i nie pozwolił na zrobienie czegokolwiek pożytecznego” (M10).

Porównania

Jak zauważają badacze języka sportu, środkiem chętnie wykorzystywanym przez dziennikarzy do opisywania poczynąń zawodników różnych dyscyplin jest porównanie. Katarzyna Burska (2016) dostrzega dużą ich frekwencję w tekstach poświęconych piłce nożnej na wortalu iGol.pl, z kolei Mariusz Koper (2021) analizuje ten zabieg w relacjach Andrzeja Kostyry z walk bokserskich. Widoczne jest duże bogactwo skojarzeń.

Comparatio często pojawia się także w ocenach pomeczowych. Ich twórcy również bazują na różnorodnych odwołaniach do rzeczywistości. Popularnym motywem są wspomniane już nawiązania do świata przyrody. Porównania z charakterystycznymi cechami zwierząt pozwalają uwypuklić pozytywne aspekty gry zawodników: aktywność na boisku, zaangażowanie w mecz, agresywną walkę o piłkę: „Jak wściekły pies dopadł Danielsona i za moment z zimną krwią pokonał Olsena” (S11), „Napracował się jak wół, był bardzo aktywny w pierwszej połowie, najaktywniejszy z całej polskiej drugiej linii” (M13), „Harował jak wół, pod koniec zabrakło sił, ale zasłużył na pochwałę” (A6). Porównanie gry Piotra Zielińskiego do przyczajonego tygrysa służy zobrazowaniu jego postawy – zawodnik wiedział, w którym momencie zaatakować i wykazać się skutecznością: „Zagrał dzisiaj jak przyczajony tygrys” (S9)⁴.

Dziennikarze wykorzystują nie tylko komponenty animalne, lecz także inne odnoszące się do natury. Pozytywnemu wartościowaniu reprezentantów Polski służy zestawianie ich z przywoływaną już wcześniej skałą, ma bowiem wskazywać, że obrońcy dobrze wywiązywali się ze swoich zadań i trudno było rywalom przedostać się z piłką pod pole karne: „W pierwszej połowie miał gorsze momenty, w drugiej był już jak skała” (S5), „Był jak skała” (A2). Z wykorzystaniem odniesień do przyrody można komplementować rywali, jednocześnie wskazując na niedostatki fizyczne Polaków: „Chociaż w rywalizacji z szybkimi jak wiatr Argentyńczykami był bez szans, to nadrobił doświadczeniem i umiejętnością ustawiania się” (A5).

Publikujący oceny pomeczowe nie stronią od nawiązań do historii. Dwukrotnie przywołany został ksiądz Augustyn Kordecki, dowódca obrony klasztoru na Jasnej Górze podczas potopu szwedzkiego w 1655 roku. Z jego bohaterskimi czynami została zrównana postawa zawodników, którzy pełnią zadania defensywne: bramkarza Wojciecha Szczęsnego i obrońcy Kamila Glika. Co ciekawe, jeden z meczów rozgrywaliśmy właśnie

⁴ W tym przykładzie można też znaleźć odniesienia do filmu *Przyczajony tygrys, ukryty smok* w reżyserii Anga Lee. Cały opis pomocnika Piotra Zielińskiego brzmiał bowiem następująco: „Zagrał dzisiaj jak przyczajony tygrys. Miał kilka momentów błysku w tym meczu. Był mniej aktywny w ofensywie niż Sebastian Szymański, ale Zieliński bardziej starał się na spokojnie znaleźć swoją pozycję i wyczekać rywala. W 72. minucie odpalił mu się ukryty smok, który przejął piłkę i dał nam gola na 2:0 oraz przypieczętował awans na mistrzostwa świata w Katarze. Jak zwykle pojawiają się głosy krytyki, ale dzisiaj zawodnik Napoli grał przyzwoicie. Zszedł z boiska w 88. minucie” (S9).

ze Szwecją, co nasuwało skojarzenia z wydarzeniami sprzed kilku wieków: „Zatrzymał Szwedów niczym Augustyn Kordecki podczas potopu” (S11), „Jeśli ten mecz był obroną Częstochowy, to Szczęsny był jak ksiądz Kordecki!” (A3). *Obrona Częstochowy* to motyw, który przewija się w tekstach sportowych już od wielu lat, wspominają o nim na przykład Wojciech Pelczar (1999: 306) czy Paulina Jędraszczak (2017: 41). Dariusz Faron (2018: 137–138) definiuje to hasło następująco: ‘rozpacзлиwa obrona, w której udział biorą wszyscy zawodnicy’. Powyższy przykład pokazuje jednak, że na pierwszy plan wysuwa się skuteczność takiej obrony.

Pojawiają się także odniesienia intertekstualne. Słabą postawę piłkarza w meczach reprezentacji narodowej porównano do fikcyjnego pierwiastka, który może odebrać Supermanowi wszystkie jego moce: „Długo grał na swoim stałym reprezentacyjnym poziomie, czyli... tak jakby orzeł biały na piersi działał na niego jak kryptonit na Supermana” (S11).

Nie brakuje wyszukanych porównań, których podstawę stanowią odniesienia do różnych elementów rzeczywistości pozajęzykowej. By właściwie zinterpretować wydźwięk zdania „Isaka schował do kieszeni jak ołówek w IKEI” (S11), należy wiedzieć, że dostępne bezpłatnie w tej sieci sklepów ołówki są bardzo małego rozmiaru i po włożeniu do kieszeni byłyby niewidoczne. Opinia waloryzuje zatem pozytywnie działania Kamila Glika w obronie. Ten sam zawodnik w innym meczu został oceniony negatywnie, jego zwrotność zestawiono bowiem z pociągiem towarowym: „Kamil Glik jest zwrotny jak pociąg towarowy i nic tego nie zmienia” (F9). Postawa obrońców, którzy grają niepewnie i w każdej chwili mogą popełnić błąd, została opisana za pomocą porównania: „W duecie z Grzegorzem Krychowiak jawili się jak tykająca bomba” (F11). Mankamenty wydolnościowe piłkarza, tj. tempo, w jakim się porusza, obrazowo przedstawiono jako przechadzkę na grzybach: „Strata piłki, brutalne wejście w nogi, powrót do obrony jak przechadzka na grzybach” (F10). Na ten sam element zwraca się uwagę w ironicznej wypowiedzi: „Wszedł by pomóc, a przy drugiej bramce wracał w takim tempie, jakby przebywał na tej murawie od wczoraj” (F1). Dysproporcje w warunkach fizycznych plastycznie pokazane zostały w przykładzie: „Wyglądał trochę jak olbrzym na szczudłach, który próbuje łapać równowagę, kiedy mniejsi Argentyńczycy zabierali mu piłkę” (A10). Kontekst wskazuje, że wzrost reprezentanta Polski należy potraktować jako wadę, gdyż ogranicza jego zwrotność. Do wyrażenia negatywnej opinii o poczynaniach ofensywnych zawodnika wykorzystano z kolei obecną w bajkach przedmiot, który sprawia, że ktoś staje się niewidzialny: „A z przodu nie było go widać, jakby nałożył pelerynę niewidkę” (F8).

Na zasadzie opozycji zbudowane są *comparatia*, w których posłużono się – z jednej strony – elementem porównawczym *amator* ‘osoba wykonująca coś bez fachowego przygotowania’ (SJP PWN), z drugiej zaś – *rasowy* ‘mający wszelkie cechy charakterystyczne dla przedstawicieli jakiejś grupy zawodowej lub społecznej’ (SJP PWN): „Przy dwóch kolejnych [bramkach – dop. KB] ustawiał się jak amator” (F9), „Zachował się jak rasowy napastnik przy zdobytej bramce” (AS9).

Dziennikarze z wykorzystaniem konstrukcji porównawczych próbują też szukać przyczyn słabych występów piłkarzy: „Często wyglądał jak dziecko zagubione we mgłę, co można tłumaczyć ogromną presją spoczywającą na jego barkach” (M11), „Kiedy prawonożny piłkarz gra na lewej stronie, wygląda to tak, jakby ktoś sięgał prawą dłonią

do lewej kieszeni spodni...” (S11), „Na początku meczu miał kłopoty, jakby zgubiła go nadmierna pewność siebie” (S11). Połączenie wyrazowe *wyłożyć piłkę jak na tacy*, oznaczające idealne podanie piłki zawodnikowi, który ma szansę na strzelenie bramki, a zatem wartościujące pozytywnie, w przytoczonym niżej kontekście posłużyło do waloryzacji ujemnej. Polski zawodnik, zaliczywszy takie podanie do rywali, naraził naszą reprezentację na utratę gola: „Jednym ze swoich wybić wyłożył piłkę jak na tacy Al-Malkiemu. Na szczęście ten spudłował, strzelając lewą nogą” (AS4).

Do intensyfikacji oceny pozytywnej posłużyły sfrageologizowane porównania. Jednym z nich jest *uwijał się jak w ukropie* – *uwijać się, kręcić się, zwijać się jak (muchy) w ukropie* ‘bardzo się śpieszyć, wykonywać coś bardzo pośpiesznie, gorączkowo’ (WSF) – obrazujące, jak wieloma interwencjami musiał popisać się Wojciech Szczęsny w meczu z Argentyną: „Generalnie Szczęsny przez cały mecz uwijał się jak w ukropie” (A10). Z kolei połączenie *biegał jak szalony* oddaje aktywność Przemysława Frankowskiego: „Chociaż w swoim mundialowym debiucie nie zachwycił w ofensywie, to niezwykle sumiennie wykonywał zadania wyznaczone mu przez Michniewicza w destrukcji: biegał jak szalony inicjując pressing, atakował rywali na ich połowie, wspomagał defensywę” (A5).

Pytania retoryczne

Aby ocenić postawę zawodnika, dziennikarze posługują się także pytaniami retorycznymi, choć jest to rzadko stosowany środek. W analizowanym materiale odnotowano zaledwie kilka przykładów. Za pomocą pytań retorycznych można wyrazić podziw dla umiejętności piłkarza. Kierowane do wcześniejszego trenera reprezentacji Polski Paulo Sousy pytania miały być z jednej strony słowami uznania wobec gry Sebastiana Szymańskiego w meczu o awans do mistrzostw świata ze Szwecją, z drugiej – wyrazem dezaprobaty wobec byłego szkoleniowca, który nie decydował się na wystawianie tego gracza: „Panie Sousa, widział pan ten mecz Szymańskiego? Jak można było pomijać w powołaniach takiego zawodnika?” (S6), „Sousa, widziałeś to?!” (S11). Pytaniem kończy się także opis dokonań Wojciecha Szczęsnego w meczu z Arabią Saudyjską. Autor wylicza pozytywne aspekty jego gry, a następnie puentuje je waloryzującym sformułowaniem, wskazującym, że golkeeper dokonał wszystkiego, czego można oczekiwać od zawodnika grającego na tej pozycji: „Obronił karnego, dobitkę, stuprocentową okazję z gry, pewnie spisywał się na przedpolu i zapoczątkował akcję bramkową. Co więcej może zrobić bramkarz?” (AS7).

Pytania wykorzystywane są też do wyrażania ujemnych sądów aksjologicznych. Krytyka wobec poczynąń Nicolì Zalewskiego zaprezentowana została z wykorzystaniem pytania: „Co to było?” (M6). Niewykorzystany przez Roberta Lewandowskiego w meczu z Meksykiem rzut karny również doczekał się negatywnego komentarza. Oceniający zarzuca napastnikowi, że nie wykonał go w sposób, w jaki nas do tego przyzwyczaił. Ponadto w drugim pytaniu wylicza błędy, podkreślając, co powinien zrobić kapitan reprezentacji, by wykorzystać strzał z jedenastego metra: „Dlaczego nie strzelał w swoim stylu, na dwa tempa? Dlaczego kopnął tak słabo, na idealnej dla bramkarza wysokości, nie szukając zmyłki, nie czekając na ruch Meksykanina?” (M10). Uwagę odbiorcy przyciąga opis postawy Jacka Góralskiego: „Góralu, czy ci nie żal... kości rywali?” (S1). By skrytykować bezmyślne i brutalne faule, jakich się dopuszczał Polak, posłużono się nawiazaniem

intertekstualnym do popularnej piosenki (istotne jest tu także wykorzystanie przezwiska zawodnika tożsamego z pierwszym wyrazem utworu).

Hiperbole

W analizowanych tekstach wyolbrzymienia służą podkreśleniu pozytywnej oceny. Wykładnikiem hiperboli może być posługiwanie się przymiotnikami *wielki* czy *olbrzymi* dołączanymi do leksemów, które już same w sobie oznaczają pożądane wartości. Taki zabieg obserwujemy chociażby w przykładach: „Na wielki plus!” (M11), „Wykonał olbrzymią pracę w defensywie” (A3). Szacunek wobec postawy Kamila Glika wyrażono dodatkowo za pomocą sugestii, że dzięki swoim występom w reprezentacji narodowej zostanie na zawsze zapamiętany: „Wielkie słowa uznania. Kamil, miejsce w historii już masz” (S6). Uwypuklenie wartości zawodnika oddaje także wpis: „[...] był liderem przez wielkie L” (S11).

Z interesującym zabiegiem mamy do czynienia w zdaniu „Dołożył sporą cegłę do tego, że zachowaliśmy czyste konto i wygraliśmy” (AS3). Choć słownikowa definicja leksemu *cegielka* głosi, że jest to ‘niewielki wkład w coś’ (SJP PWN), tu dochodzi jednak, po pierwsze, do użycia formy podstawowej, a zatem niezdrobniejącej, po drugie, zostaje ona poprzedzona wskazującym na wielkość przymiotnikiem *spory*, a zatem zwraca się uwagę na dużą rolę zawodnika w formacji obronnej.

Co prawda, hiperbola „Kamień, który spadł mu z serca po zdobyciu pierwszego gola na mundialu, był słyszalny w całym kraju” (AS7) nie wartościuje bezpośrednio umiejętności zawodnika, ale wskazuje, jak ważne pod względem psychicznym było dla Roberta Lewandowskiego zdobycie pierwszej bramki na mistrzostwach świata. Aby uwydatnić dokonania polskiego bramkarza, nadawcy stosują nagromadzenie pozytywnie wartościujących przymiotników, nierzadko synonimicznych. Takie gradacyjne wyliczenie nosi znamiona hiperboli, na przykład: „To było fenomenalne, wspaniałe, wybitne, godne interwencji pokoleniowej” (AS4), „Wojciech Szczęsny – fenomenalny, wspaniały, rewelacyjny!” (AS5).

Zabiegiem przyciągającym wzrok czytelnika jest niewątpliwie grafizacja. Zapis werbalikami i dodatkowo z wydzieleniem sylab, co mogłoby symbolizować skandowanie, też może zostać uznany za przejaw hiperbolizacji: „BO-HA-TER!” (AS6), „FENOMENALNY” (A13).

Inne środki wartościujące

Ciekawym sposobem waloryzacji jest także przenoszenie określeń funkcjonujących w innych dyscyplinach bądź rozgrywkach. Tytuł MVP (ang. *most valuable player* ‘najbardziej wartościowy gracz’) przyznawany dla najlepszego zawodnika spotkania między innymi siatkówki, koszykówki czy piłki ręcznej coraz częściej zaczyna pojawiać się w futbolu. Wykorzystali to dziennikarze przy ocenie Wojciecha Szczęsnego: „Bez dwóch zdań - MVP meczu” (AS6).

Niemiecki magazyn sportowy „Kicker” po każdej rundzie (tj. zimą i latem) wybiera najlepszych zawodników grających w lidze niemieckiej, przyporządkowując ich do po-

ziomów: Weltklasse, Internationale Klasse, Nationale Klasse, Blickfeld⁵. Oczywiście, zdarza się, że w najwyższej kategorii nie ma żadnego zawodnika reprezentującego daną pozycję na boisku. *Klasa światowa* jest zatem synonimem najwyższych umiejętności i znakomitej postawy. Określeniem tym doceniony został polski bramkarz po meczu z Arabią Saudyjską: „Klasa światowa” (AS9).

Bardzo rzadkim zabiegiem jest ironia. W poniższym przykładzie oznaczona została za pomocą cudzysłowu, wyróżniony w ten sposób wyraz każe odbiorcy interpretować uderzenie zawodnika jako słabe i niecelne. Ci, którzy mieliby problem z odczytaniem intencji autora, znajdą wyjaśnienie w dopowiedzeniu: „Podsumowaniem jego występu był «strzał» z doliczonych minut. Z 15. metra poturlał piłkę kilka metrów obok bramki” (F10).

Podsumowanie

W ocenach pomeczowych mamy do czynienia z kumulacją środków wartościujących, waloryzowanie postaw zawodników odbywa się bowiem niemalże w każdym fragmencie kilkudzaniowej opinii o reprezentancie. Dziennikarze korzystają z bogactwa środków językowych pozwalających na wyrażenie krytycznych sądów. Formułując swoje opinie, nie ograniczają się do wyrazów prymarnie i wtórnie wartościujących. Wielokrotnie odnotowano użycie związków frazeologicznych. Widoczne jest silne nacechowanie metaforyką, która pomaga w obrazowy sposób przybliżyć odbiorcom zachowania piłkarzy na boisku. Plastyczność opisu intensyfikują porównania. Wzmocnieniu oceny – zarówno pozytywnej, jak i negatywnej – służą hiperbole. Z rzadka pojawiają się pytania retoryczne, autorzy sporadycznie posługują się ironią. Co charakterystyczne, związki frazeologiczne i środki stylistyczne znacznie częściej używane są do wyrażania sądów dodatnich niż ujemnych.

Typowe dla języka dziennikarzy sportowych odniesienia do różnych elementów rzeczywistości pozajęzykowej znajdują odzwierciedlenie w badanym materiale. Komentujący postawę piłkarzy w meczu barażowym do mistrzostw świata w Katarze, a także podczas występów Polaków na mundialu sięgają po skojarzenia z naturą, historią, budownictwem, sztuką, odwołują się do codzienności. Niezależnie od tego, czy mamy do czynienia z relacją radiową, komentarzem towarzyszącym transmisji telewizyjnej (por. Koper, 2012), artykułem w prasie czy internecie, dziennikarska odmiana języka sportowego odznacza się podobnymi cechami. Gatunek ani medium nie wpływają na zmniejszenie różnorodności środków stylistycznych służących waloryzacji.

⁵ Odpowiednio: klasa światowa, międzynarodowa, narodowa, w polu widzenia.

Bibliografia

Bańko M. (2009), *Słownik peryfraz, czyli wyrażen omownych*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Burska K. (2016), *Porównanie jako przejaw kreatywności językowej dziennikarzy sportowych (na materiale z wortalu iGol.pl)*, [w:] A. Czapla, M. Koper (red.), *Język i sport*, Lublin: Fotopia, s. 41–59.

Faron D. (2018), *My chcemy gola! Język środowiska piłkarskiego i miłośników piłki nożnej*, Kraków: Collegium Columbinum.

Groblińska J. (2018), *Pozytywne i negatywne wartościowanie piłkarskich postaw w dyskursie kibiców i dziennikarzy na włoskich i polskich portalach internetowych – na przykładzie wybranych tekstów o Kamilu Gliku*, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Linguistica”, t. 52, s. 49–64.

Grochala B. (2012), *Sposoby nobilitowania i deprecjonowania zawodników i ich zachowań w komentarzach sportowych*, [w:] R. Bizior, D. Suska (red.), *Zjawisko nobilitacji i deprecjacji w języku. Komunikacja*, Częstochowa: Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza, s. 31–47.

Grochala B. (2016), *Kicz jako sposób wyrażania emocji (metaforyka radiowych relacji sportowych)*, [w:] B. Kudra, E. Szkudlarek-Śmiechowicz (red.), *Kicz w języku i komunikacji*, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s. 335–342.

Jarosz B. (2012), *Sposoby wartościowania w wypowiedziach komentatorów siatkarskich*, [w:] M. Karwatowska, A. Siwiec (red.), *Wartości i wartościowanie w badaniach nad językiem*, Chełm: Perfekta info, s. 133–145.

Jędraszczak P. (2017), *Obrona Częstochowy w Wiedniu, czyli o metaforyce w języku komentatorów sportowych*, „Naukowy Przegląd Dziennikarski”, nr 4, s. 35–52.

Kapuścińska A. (2019), *Tekstowa relacja na żywo w Internecie a wartościowanie na przykładzie relacji sportowych*, [w:] I. Benenowska, A. Bączkowska, W. Czechowski (red.), *Komunikowanie wartości – wartość komunikowania. Tom jubileuszowy dedykowany Profesor Elżbiecie Laskowskiej z okazji 70. urodzin*, Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, s. 189–197.

Koper M. (2003), „Poezja futbolu”. *Kilka uwag o języku sprawozdawców sportowych*, [w:] W. Książek-Bryłowa, H. Duda (red.), *Język polski. Współczesność. Historia*, Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, s. 51–62.

Koper M. (2009), *Emocje w języku sprawozdawców sportowych*, [w:] K. Wojtczuk, V. Machnicka (red.), *Emocjonalny rejestr języka*, Siedlce: Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, s. 67–76.

Koper M. (2012), *Tropy literackie w języku komentatorów sportowych*, [w:] L. Gienza (red.), *Pisarze wobec futbolu. Negacje – irytacje – fascynacje*, Lublin: Norbertinum, s. 75–86.

Koper M. (2021), *Nokaut jest tu nieunikniony jak zmarszczki po sześćdziesiątce. Kilka uwag o konstrukcjach porównawczych w mówionych wariantach wypowiedzi dziennikarza sportowego Andrzeja Kostyry*, „Poradnik Językowy”, z. 4, s. 28–43.

Makowska M. (2017), *Medialne igrzyska. O językowych i pozajęzykowych sposobach nobilitowania i deprecjonowania sportowców na przykładzie relacji z Letnich Igrzysk Olimpijskich z Rio de Janeiro*, „Tekst i Dyskurs – Text und Diskurs”, t. 10, s. 63–81.

OJ UW – Obserwatorium Językowe Uniwersytetu Warszawskiego, <https://obserwatoriumjezykowe.uw.edu.pl/> [dostęp: 24.03.2025].

Pelczar W. (1999), *Zmilitaryzowany futbol. O wojskowym aspekcie języka piłkarskich sprawozdań prasowych*, [w:] B. Grzeszczuk (red.), *Język – teorie – dydaktyka. Materiały 21. konferencji językoznawczej zorganizowanej w Trzcinicy k. Jasła w dniach 27–29 maja 1998 roku*, Rzeszów: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, s. 303–309.

SJP PWN – *Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/> [dostęp: 24.03.2025].

Szkudlarek-Śmiechowicz E. (2006), *Wyrażanie emocji w telewizyjnych komentarzach sportowych*, [w:] K. Michalewski (red.), *Wyrażanie emocji*, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s. 353–365.

WSF – Kłosińska A., Sobol E., Stankiewicz A. (oprac.) (2009), *Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

WSJP – Żmigrodzki P. (red.), *Wielki słownik języka polskiego PAN*, <https://wsjp.pl/> [dostęp: 24.03.2025].

Wykaz skrótów

Teksty źródłowe

Polska – Szwecja

S1: Przegląd Sportowy, https://www.przegladsportowy.pl/pilka-nozna/reprezentacja-polski/prawy-do-lewego-dziala-oceny-polakow-po-meczu-ze-szwecja/efxy9ky?utm_source=fb&utm_medium=social&utm_campaign=allonet_social_24h_ta_fb_organic_sport&fbclid=IwAR3r-6cBnPtqKhMGcSARa8eZJedVCjPvmlpj5HKcjZMFHiebVbv-M0gggUc.

S2: Eurosport: <https://eurosport.tvn24.pl/mundial2022/polska-arabia-saudyjska-oceny-po-meczu-grupy-c-ms-w-katarze-noty-polakow-mundial-2022,1126355.html?magazineSlug=katar-2022&magazineId=189>.

S3: Meczyki, <https://www.meczyki.pl/newsy/oceny-po-meczu-polska-szwecja-kapitalny-szczesny-swietny-szymanski-rewelacyjni-obroncy/185383-n>.

S4: Sport.pl, <https://www.sport.pl/pilka/7,65037,28278539,nie-wychodz-juz-nigdy-z-tego-transu-bohater-reprezentacji.html>.

S5: TVP Info, <https://www.tvp.info/59337563/polska-szwecja-zagralismy-jak-szwedzi-oceny-polakow-po-meczu>.

S6: Weszło, <https://weszlo.com/2022/03/29/polska-szwecja-noty-oceny-polakow>.

S7: TVP Sport, <https://sport.tvp.pl/59332128/reprezentacja-polski-noty-za-mecz-barazowy-ze-szwecja>.

S8: Polska The Times, <https://polskatimes.pl/polska-szwecja-20-ocenia-my-bialoczerwonych-po-awansie/ar/c2-16139547>.

S9: iGol, <https://igol.pl/polska-wygrywa-ze-szwedami-i-jedzie-na-mundial-oceny-polakow-po-meczu-ze-szwecja/>.

S10: Futbol News, <https://futbolnews.pl/newsroom/61460,jedziemy-na-mundial-oceny-polakow-za-mecz-ze-szwecja>.

S11: Sportowe Fakty, <https://sportowefakty.wp.pl/pilka-nozna/992706/sousa-widziales-to-jak-mogles-go-ignorowac>.

Meksyk – Polska

M1: Meczyki, <https://www.meczyki.pl/newsy/oceny-po-meczu-meksyk-polska-najlepszy-szczesny-krychowiak-nie-zawiodl-solidna-obrona/200701-n>.

M2: TVP Sport, <https://sport.tvp.pl/64669172/mundial-2022-meksyk-polska-00-antybohater-lewandowski-i-solidna-obrona-oceny>.

M3: Goal.pl, <https://www.goal.pl/ms-2022/oceny-po-meczu-meksyk-polska-22112022/>.

M4: Eurosport, <https://eurosport.tvn24.pl/mundial2022/polska-meksyk-oceny-po-meczu-grupy-c-ms-w-katarze-noty-polakow-mundial-2022-pilka-nozna,1125733.html?magazineSlug=katar-2022&magazineId=189>.

M5: Przegląd Sportowy Onet, <https://przegladSPORTOWY.onet.pl/mundial-2022/polska/polska-meksyk-robert-lewandowski-zawiodl-w-najwazniejszym-momencie-oceny/7wc8dlc>.

M6: Weszło, <https://weszlo.com/2022/11/22/meksyk-polska-wynik-oceny>.

M7: Radio ZET, <https://sport.radiozet.pl/Pilka-nozna/ms-2022/oceny-po-meczu-polska-meksyk-pochwaly-tylko-dla-obrony>.

M8: Polskie Radio, <https://www.polskieradio.pl/507/9938/artukul/3075085,ms-katar-2022-liderzy-zawiedli-ale-nadal-jestesmy-w-grze-jak-grali-bialoczerwoni-w-meczu-z-meksykiem-oceny>.

M9: iGol, <https://igol.pl/polska-nie-przegrala-meczu-otwarcia-oceny-pomeczowel/>.

M10: TVP Info, <https://www.tvp.info/64671419/ms2022-slabzy-lewandowski-liderzy-zawiedli-oceny-polakow-po-meksyku>.

M11: Ekstraklasa Trolls, <https://ekstraklasatrolls.pl/polska-zaczyna-mundial-od-od-remisu-oceniamy-polskich-pilkarzy-za-mecz-z-meksykiem-oceny/>.

M12: Gol24, <https://gol24.pl/polska-meksyk-00-oceniamy-podopiecznych-czeslawa-michniewicza/ga/c2-17067683/zd/62902939>.

M13: Sport.pl, <https://www.sport.pl/mundial/7,154361,29170291,najlepszy-zawodnik-reprezentacji-polski-bezbledny-sa-dwie.html>.

M14: Piłka Nożna, <https://pilkanozna.pl/index.php/Wydarzenia/Reprezentacja-Polski/1028954-noty-polakow-po-meczu-z-meksykiem.html>.

Polska – Arabia Saudyjska

AS1: Przegląd Sportowy Onet, <https://przegladSPORTOWY.onet.pl/mundial-2022/polska/robert-lewandowski-od-scianny-do-scianny-wielki-szczesny-kolejny-bohater-z-cienia/skbkz66>.

AS2: Eurosport, <https://eurosport.tvn24.pl/mundial2022/polska-arabia-saudyjska-oceny-po-meczu-grupy-c-ms-w-katarze-noty-polakow-mundial-2022,1126355.html?magazineSlug=katar-2022&magazineId=189>.

AS3: Meczyki, <https://www.meczyki.pl/newsy/oceny-po-meczu-polska-arabia-saudyjska-genialny-szczesny-dobry-lewandowski-nerwowow-cash/201020-n>.

AS4: Weszło, <https://weszlo.com/2022/11/26/polska-arabia-saudyjska-oceny-noty-wynik>.

AS5: TVP Sport, <https://sport.tvp.pl/64748002/mundial-2022-karny-asysta-i-gol-wojciech-szczesny-i-robert-lewandowski-poniesli-polske-do-triumfu-oceny>.

AS6: Sport Interia, <https://sport.interia.pl/mundial-2022/news-wojciech-szczesny-ministrem-obrony-narodowej-oceny-po-meczu.nId.6435878>.

AS7: Radio Zet, <https://sport.radiozet.pl/Pilka-nozna/ms-2022/polska-arabia-saudyjska-oceny-kto-zagral-najlepiej-kto-najgorzej>.

AS8: Goal.pl, <https://www.goal.pl/ms-2022/oceny-po-meczu-polska-arabia-saudyjska-26112022/>.

AS9: TVP Info, <https://www.tvp.info/64748843/ms-2022-polska-arabia-saudyjska-20-oceny-po-meczu>.

AS10: Wprost, <https://sport.wprost.pl/pilka-nozna/reprezentacja-polski/10976758/oceny-za-mecz-polska-arabia-saudyjska-wreszcie-wiecej-powodow-do-pochwal-niz-narzekan.html>.

AS11: Gol24, <https://gol24.pl/oceniaamy-polskich-pilkarzy-po-zwyciestwie-z-arabia-saudyjska-polska-arabia-saudyjska-20/ar/c2-17078735>.

AS12: iGol, <https://igol.pl/oceny-pomeczowe-polska-arabia/>.

AS13: EkstraklasaTrolls, <https://ekstraklasatrolls.pl/reprezentacja-polski-wygrala-z-arabia-saudyjska-mecz-mial-kilku-bohaterow-oceny/>.

Polska – Argentyna

A1: Meczyki, <https://www.meczyki.pl/newsy/oceny-po-meczu-polska-argentina-najslabszy-srodek-pola-genialny-szczesny-dobry-bereszynski/201332-n>.

A2: Goal.pl, <https://www.goal.pl/ms-2022/oceny-po-meczu-polska-argentina-30112022/>.

A3: TVP Info, <https://www.tvp.info/64835802/ms-2022-polska-argentina-02-oceny-polakow>.

A4: Radio Zet, <https://sport.radiozet.pl/Pilka-nozna/ms-2022/polska-argentina-oceny-po-meczu-bohater-mogl-byc-tylko-jeden>.

A5: Sport Interia, <https://sport.interia.pl/mundial-2022/news-przeciwko-argentynie-polska-bezradna-ale-i-szczesliwa-oceny-.nId.6444121>.

A6: Przegląd Sportowy Onet, <https://przegladsportowy.onet.pl/mundial-2022/polska/najlepszy-znow-by-l-bramkarz-oceniaamy-polakow-po-meczu-z-argentina-oceny/yqdz0sn>.

A7: Sport.pl, <https://www.sport.pl/mundial/7,154361,29206561,polska-ma-tylko-jednego-krola-multum-dwojek-i-jedna-jedynka.html>.

A8: Eurosport, <https://eurosport.tvn24.pl/mundial2022/polska-argentina-oceny-po-meczu-grupy-c-ms-w-katarze-noty-polakow-mundial-2022,1127030.html?magazineSlug=katar-2022&magazineId=189>.

A9: TVP Sport, <https://sport.tvp.pl/64835247/mundial-2022-szczesny-i-dlugo-dlugo-nic-oceniaamy-polakow-za-mecz-z-argentina>.

A10: Weszło, <https://weszlo.com/2022/11/30/polska-argentina-oceny-noty>.

A11: iGol, <https://igol.pl/polska-36-lat-czekala-oceny-pomeczowe/>.

A12: Gol24, <https://gol24.pl/oceniaamy-pilkarzy-reprezentacji-polski-po-porazce-z-argentina-mamy-awans-ale-slabo-zagralismy/ar/c2-17090677>.

A13: Ekstraklasa Trolls, <https://ekstraklasatrolls.pl/polska-awansuje-do-1-8-finalu-mistrzostw-swiata-ocenilismy-polakow-za-mecz-z-argentina-oceny/>.

Francja – Polska

F1: Meczyki, <https://www.meczyki.pl/newsy/oceny-po-meczu-polska-francja-bezradny-lewandowski-slabi-rezerwowi-swietny-cash-dobry-zielinski/201616-n>.

F2: Radio Zet, <https://sport.radiozet.pl/Pilka-nozna/ms-2022/oceny-po-meczu-polska-francja-dzis-mamy-kogo-chwalic>.

F3: TVP Sport, <https://sport.tvp.pl/64903219/mundial-2022-polska-przegrala-z-francja-boki-obrony-nie-pekly-z-przodu-najlepszy-zielinski-oceny>.

F4 Polskie Radio, <https://www.polskieradio.pl/507/9938/artukul/3081543,katar-2022-francja-polska-polacy-grali-jak-nigdy-ale-odpadli-oceny>.

F5: Sport.pl, <https://www.sport.pl/pilka/7,65037,29219726,sa-piatki-ale-i-dwojki-najlepszy-mecz-polakow-na-ms-w.html>.

F6: Eurosport, <https://eurosport.tvn24.pl/mundial2022/francja-polska-w-1-8-finalu-oceny-po-meczu-mundial-2022,1127771.html?magazineSlug=katar-2022&magazineId=189&magazineCategorySlug=najnowsze&magazineCategoryId=135>.

F7: Ekstraklasa Trolls, <https://ekstraklasatrolls.pl/godne-pozegnanie-z-mundialem-ocenilismy-polakow-za-mecz-z-francja-oceny/>.

F8: Gol24, <https://gol24.pl/oceniamy-pilkarzy-czeslaw-michniewicza-po-porazce-z-francja/ar/c2-17100041>.

F9: TVP Info, <https://www.tvp.info/64905161/ms-2022-francja-polska-bezradny-szczesny-i-turborezerwowy-oceny-polakow-po-francji>.

F10: iGol, <https://igol.pl/reprezentacja-polski-odpada-z-mundialu-z-podniesiona-glowa-oceny-pomeczowe/>.

F11: Weszło, <https://weszlo.com/2022/12/04/polska-francja-oceny-reprezentantow-mistrzostwa-swiata-2022/>.

F12: Przegląd Sportowy Onet, <https://przegladsportowy.onet.pl/mundial-2022/francja-polska-31-polacy-przegrali-ale-niektorzy-z-nich-byli-wielcy-nie-ci-na-ktorych/71bchg8>.

F13: Interia, <https://sport.interia.pl/reprezentacja-polski/news-momenty-byly-ale-francja-za-mocna-lewy-z-golem-ale-i-slabym-,nId,6452164>.